

pusc perquè la força -m tol / un mal estrem *atraçat* per amor» (LXXXIII, v. 8 'id.', no 'conduït'); «Sia cascú per ben oir atent / e no imagin que yo-l vulla decebre: / car, de tot cert, per mi porà percebre / grans novitats e de nou sentiment: / tals que no sé los mijans que-ls *atracen* / mas solament resta 'n mi lo sentir: / si co-l malalt, qui sa dolor sab dir, / no sab los mals qui la mort li peraccen» (xxxv, 5).

Sols se n'aparta un poc en l'Elogi de J. Cr.: «Paor no-m sent que sobreslaus [exageració, lloança extrema] me vença / loant Aquell que totes lengües loen / --- / ans he paor que mon parlar no cumpla / en publicar part de sa justa fama / tal com requer e-ls mèrits seus *l'atracen*» (LXXII, 1b): que no és 'dibuixar', entre altres raons perquè és intr. (l'='li' com fa sempre Ausiàs); però el matís que té aquí 'assenyalar el camí, indicar-lo', 'orientar cap a algú o alg. c.', és base del sentit vulgar modern.

En JRoig ve a ser això, també partint de la idea de 'acarrerar, fer anar per un camí' (que en Ausiàs passa a 'ocasionar'): «Dida embriaga / lo chic ne plaga; / e, la bagassa / semblant *atrassa*; / dida juhia / pauruc lo cria» (Spill, 9124). D'altra banda partint de la noció de *traça* 'planta d'una construcció', pogué tenir el sentit 'enginyar-la, ensenyar-ne l'esquema' «anar a buscar al --- escultor --- a fi de *atrassar* lo altar de St. Joan als seus fadrins», Bagà a. 1781.⁵

Per unes bandes i altres arribem a l'ús popular modern, tan viu en català central (tant del barceloní popular, com del rústic, muntanyenc etc., també del menorquí, *AlcM*) 'dirigir a un lloc', 'indicar una persona', que he sentit a tota mena de gent d'edat, de la meua família (àvia, pare, ties, 1920, 1928 ---), no sols el més vulgar *atraçar* una persona a una altra 'fer anar aquella a casa d'aquesta perquè es vegin i resolguin en comú un negoci que interessa a una de les dues': *jo li atraçaré un metge* 'l'hi recomanaré (perquè es faci examinar per ell)', *em va atraçar una minyona* (me la va enviar perquè veés si em convenia); sinó també, amb matís més etimològic, *atraçar una persona a un lloc*, p. ex. *jo l'atraçaré a una casa de dispeses que hi estarà ben servit*; «si 'm preguntan quina hora és, los *atrasaré* a Casa la Ciutat: que guaytin al frontis: fa un any que senyala la mateixa hora», EmVilanova (*Monòlegs*, 29); transitiu, amb compl. personal, o bé amb compl. de cosa abstracta: «un de Tortosa que li *atrasà* la de la verdura», «li *atrasà* altra passa de fadrí», Pons Mass. (*Auca d. l. P.*, 31.12, 32.7f.).

És una sospita errònia i infundada creure (com posa el diccionari Balari) que això estigui per *adreçar*, mot del tot diferent en el sentit bàsic, i que fins quan s'hi acosta en certs usos és amb un altre matís; d'altra banda en el present aquell té *á*, com ho he constatat moltes vegades («si l' *átrásu* cap aquella banda, és un camí perdedor ---», Horsavinyà 1929). «Y presentant en Roc a la Paula preguntà a aquesta: —Què us ne sembla? Us *atrasso* bon promès?», Feliu i Codina (a. 1875, *La Dida*, 103). I declinant en sentit una mica ajargonat, d'expressió familiar exagerada, 'enviar', 'et-zibar, engegar': «has donat dues carbasses / --- / que 's

pot ben dir / que, per carbasses, Monroig; / les del hort ja fan molt goig: / la Pepa 'n va dà a'n Martí; / tu, aquestes dos que 'ls *atrassas* / ---», Pitarra (*Les Carbasses de Mont-roig, Gatades* II, 38). *Atraçador* *Atraçament*.

No és evident, però crec que ja hem de reconèixer aquest mot en Muntaner, si bé en el part. *atraçat*, escrit *atresat* (segons altres *aterçat*): «ballesters en taula, que en tal guisa [manera] eren *atresats* que no tiraven [gitaven] treta que no matassen o no gastassen. l'om que ferien ---: que en les batalles los ballesters en taula fan los jocs --- Per què, fa que foll almirall de Catalunya com mena galees ab tersols, sinó [salvant] 20 per centenar, per descobrir ---: que-ls ballesters en taula van *atresats* e ordonats e axí res no-ls pot estar [durar] davant»⁶ Com he indicat a TRES, no hi ha connexió semàntica ni morfològica possible amb *terçols*, per més que vagin tots en el mateix pasatge.

Casacuberta posa *atreçats*, Bofarull *atresats*, seguint un ms. que posa sovint *s* per *ss*, i que conté grafies orientals (*a àtona*=*a*); tots dos es basen sens dubte en bons mss.; la definició de Casac. «entrenats, equipats» no em satisfà, car almenys la primera vegada és 'ensinistrats' («adiestrados», Bof.), i la segona vegada pot ser vagament 'arranjats' o bé el que diu Casac. No existint altres testimonis del mot *aterçar* o *aterçat*, i no veient-se-li explicació semàntica a base de *terç*, sembla que cal entendre *atreçats* (grafiat *atresats*) que des d'orientar' passava fàcilment a 'ensinistrar' i 'arranjar'. La variant *aterçar* no solament podia néixer per via fonètica (*prevere* > *pervere*, *bregant* > *bergant*, *bergadores*, *bretesca* > *verdesca*, i anàlegs i recordem la història de *DISFRESSAR* > port. *disfarçar* etc.), sinó que s'explica segons les regles de la crítica de textos, com provocada pel veïnatge de *terçol*. *AlcM* aporta un testimoni de «bombarda bona e *atraçada*» c. 1460 (*CoDoACA* xxii, 136) i un de «rossins bé *atreçats*» Igualada 1463.

L'únic testimoni que hom podria allegar en contra, té la mateixa explicació; és també un text on abunda *s* per *ç* (*forsa*, *cassador*) i aquelles altres grafies: «havia trobats alguns fets dels que eren per venir --- en Spanya la grassa ---, e menbrant-me *atersadament* com era molt nobla terra e nobles regnes aquesta Spanya, en la partida pus abundantosa, comensé-m a pensar e a cogitar de saber algunes coses de aquelles que en ella havien esdevenir». El sentit aquí és 'assenyalaradament, en particular',⁷ i de nou es tracta de la idea bàsica de 'assenyalar', 'marcar un rastre, tirar una línia'; i l'acostumada transposició de la *r* pretònica.

La formació *atraçar* no és exclusivament catalana, sinó també oc. ant. *s'atrassar* «s'engager, se mêler de» (que no s'allunya gaire de l'«ensinistrar-se» de Muntaner) i com a tr. allà l'evolució de la idea de 'acarrerar' fou en sentit divers: «persécuter, tourmenter» (PDPF); en gascò pirinenc, més a prop del sentit català «ramasser, réunir, se procurer»: d'on *formadgere atrassadisse* «fromagerie alimentée par les troupeaux de plusieurs propriétaires» en un doc. de Bigorra de